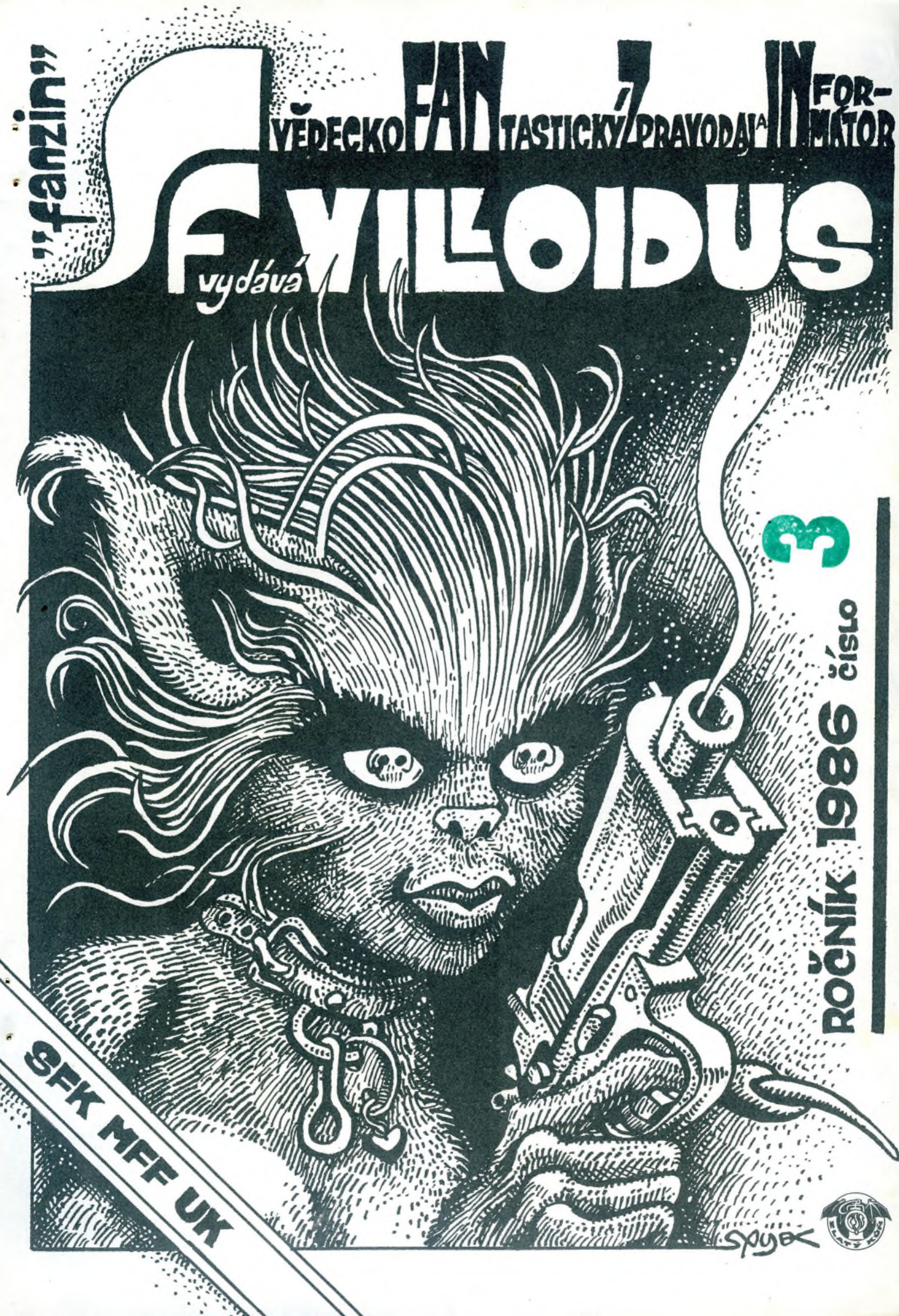
„fanzin"

SF

VĚDECKO FANTASTICKÝ ZPRAVODAJ A INFORMÁTOR

vydává

EXILOIDUS



ROČNÍK 1986 ČÍSLO 3

SFK MFF UK

O B S A H :

překlad	str.	2	John A. West: Vítěz
překlad	"	8	F.BROWN: Loutkové divadlo
recenze	"	14	"Drsná škola" české fantastiky na světě! /V.Mátl/
recenze	"	16	S.Lem: Summa technologiae
recenze	"	21	Svět řeky /P.J.Farmer/
recenze	"	27	Szalajovy podivuhodné cesty /M.Ludníl/
naše soutěž	"	30	HUŇÁČ ZELENÝ - poosmé

K - c o n aneb první convent "na vesnici"

V sobotu 25.října 1986 proběhl ve městě Kroměříži nulty ročník hanáckého setkání přátel a příznivců SF.

Jedním z kladů K-conu bylo to, že se /a to i přes veškerou snahu organizátorů/ nepodařilo zajistit VIDEO, takže pořady, na conu prezentované nebyly rušeny šedivákv a jim podobnými.

Z pořadů mě zaujaly především bloky ukázek diapozitivů předních malířů SF a fantasy, které byly doplněny hudbou podobného ražení.

Překvapilo mě také složení osazenstva, které bylo, na rozdíl např. od jiných conů, velmi jednotvárné, a to především věkem ! Většině návštěvníků K-conu nebylo víc než dvacet !!! Snad to způsobilo, kromě toho, že místní SFK je na gymnasiu, i to, že bylo na plakátech ohlášeno VIDEO, jehož projekce se pak nekonala.....

Jinak lze říct, že se setkání pořadatelům poměrně vydařilo a některé drobné chyby a hluché místa byly, s ohledem na zkušenost zanedbatelné.

Šedivák

1986

3

vědecko-fantastický zpravodaj a informátor
fanzin pro vnitřní potřebu SFK Villoidus
při FO SSM MFF UK Praha
vychází neperiodicky 5 - 7 krát ročně
NEPRODEJNÝ - zdarma !!!
Šéfredaktor: Martin Hlaváč
Na čísle 3. spolupracovali: E.Nováková, P.Vachtl, L.Maršálková, Albert, Pyvos.
náklad: 250 výtisků; počet stran: 30
redakční uzávěrka: 26.10.1986
adresa: SFK Villoidus FO/II, kolej Hvězda
162 08 PRAHA 6 - Petřiny

FV SSM 280

John Anthony West - Výtěž

Vážené dámy,

je mi velkou ctí, že mohu dnes členkám klubu oznámit výsledky letošní soutěže a jméno vítěze: je to Gregory naší Gladys. Zároveň bych vám všem chtěla poděkovat za zájem a za pozornost.

Nejdříve vás musím seznámit se základními údaji z lékařských záznamů. Jaký byl Gregory, když přišel do naší obce?

Výška: 2 m

Váha: 110 kg

Objem hrudníku: 124 cm

Objem pasu: 91 cm

Objem krku: 47 cm

Tuším váš obdiv, vážené dámy. Dovolte mi však ihned ukázat druhou stranu mince. Když k nám Gregory přišel, bylo mu 28 let. Jeho váha se přitom neměnila už od vysokoškolských let, kdy se vášnivě oddával kopané. A to byl už přes tři roky ženatý. Vážené členky, neukvapujte se prosím v úsudku! Poslouchejte, než svalíte vinu na Gladys. Nezapomínejte, že ji máme již od samého počátku 110 kg suroviny. Uvědomte si však, že toto číslo již osm let nevzrůstalo.

Bohužel ženy naší obce, přiznávám, neposuzují tento problém objektivně. "Může za to Gladys," prohlašují a pohoršení zvolna vzrůstá.

Pomysleme všechny na Beth Shaeferovou, která za necelé tři roky přivedla svého Miltona ze směšných 82 kg na 156 kg. Nebo na Sally O'Learovou, která, ač byla na počátku handikapovaná třemi stávkami, dostala svého Jackieho, bývalého žokeje, nesmírným úsilím na 121 kg. Na Jane Grantzovou, které hýčkala svého Marvina až do 216 kg, čímž si vydobyla druhou cenu, i když se jednalo o kardiaka. Určitě všechny chápete, co jsme si myslely.

V té době dělal Gregory fotbalového trenéra. Jednou jsem šla kolem stadionu a zjistila jsem strašlivou pravdu. Gregory se sám účastnil tréninku.

Několikrát jsem viděla, jak nabíhá na figurínu, jak se oddává četným namáhavým cvikům, a pak vede své mužstvo v divokém běhu kolem hřiště. I ty nejzarytější nepřítelkyně Gladys by musely uznat, že to není jen její chyba. Nikdy nezapomenu, jak se kalorie, nezbytné k udržení masa, vypařovaly z Gregoryho pórů.

Druhý den ráno jsem navštívila Gladys. Byla mladá a rozkošná, žádná hašteřivá megera, jak se o ní povídá. Vylíčila jsem jí scénu ze stadionu, ale tohle znala chudinka Gladys až moc dobře. Vyprávěla mi mnohem podivnější věci. Trávník sekal ruční sekačkou, hrál s míčem po celém hřišti, ze školy domů běhal. Mladá žena byla zoufalá.

Hovořily jsme o jeho jídelníčku a byla jsem silně pohoršena. Hovězí a skopové! Krmila ho hovězím a skopovým, rybami, vejci a čerstvou zeleninou!

Rozkřičela jsem se: "Cukrovinky! Brambory! Dorty! Pivo! Máslo!"

Ale ne, Gregory to všechno nesnášel a odmítal to jíst.

"Pak vás nemá rád," řekla jsem.

"Ale má," zaúpěla Gladys třaslavým hlasem, "ale po svém."

Navrhla jsem lest, jejíž účinnost se projevila v době, kdy se soutěže ještě netěšily takové popularitě a kdy byla opozice silnější.

Každá z nás dobře ví, že sexuálně vydržíme víc než naši partneři. Manželka může tak šikovně ukrýt skutečné pohnutky pod lichotivým pláštíkem vášně a během několika týdnů přivést manžela do stavu extrémní únavy. S pohlavně ukojeným manželem může inteligentní žena snáze manipulovat. Večer co večer dřepí a nehýbá se. Jí. Střádá si energii na noc a zvolna přibývá na váze. Až přijde chvíle, kdy mu obezita začne bránit v mužnosti a žena začne požadovat méně. Manžel, utápějící se v tuku, je na vrcholu blaha, že má klid. A tak žena zredukuje své požadavky na nulu a manžel, který již nemá možnost spalovat kalorie, se připravuje na soutěž.

U Gregoryho jsme s touto metodou pohořely. Po zkušebním měsíci byla Gladys jako stín, zatímco Gregory byl všude se svým mužstvem nebo sekal trávník. Hrou svalů urážel pohled a namyšleně se culil.

Při zvláštní schůzce jsme připravily důmyslný plán. Uděláme z Gladys a Gregoryho nejpopulárnější pár naší obce. Zakrátko byli zváni všude: na večeře, na snídaně, na koktejly, na piknik... Gregory sedával den co den za stoly prohýbajícími se sacharidy. Byly jsme jako ostříži. Ještě si nestačil otřít rty od šlehačky a už jsme mu přistrkovaly talířek vrchovatě naplněný zmrazeným krémem s mandlovými pusinkami. Pivo z hůlky nestačil ani z poloviny vypít a už mu nějaká pozorná manželka dolévala.

V té době, vážené dámy, nebylo v Gregorym nic rebelantského, neměl žádné podvratné myšlenky, žádné zlé úmysly. Musíme pominout jeho hloupé teorie o tělovýchově a vidět ho, jaký byl - milý, naprosto neinteligentní, nesmělý, vlídný a ideální manžel. Vlna divoké

agresivity u našich žen brzo minula a uvolnila místo upřímné starostlivosti. A brzy nám rozzářená Gladys oznámila, že si povolil opasek o dvě dírky.

Po náležitém pokárání Gladys zahájila psychologickou válku. Všude povalovala časopisy otevřené na stránkách s lákavými reklamami na vysokokalorická jídla. Na schůzích ostentativně flirtovala s nejtlustšími muži, kteří směli ještě vycházet.

Na jaře vážil Gregory naruba 145 kilo. Celý užaslý stále ještě lpěl na svých dřívějších zásadách. "Musím si udržet formu na jarní trénink," občas zabreptal ústy plnými čokoládové pěny. Na 155 kilech bylo vidět, že duch vzájemné pomoci slábne. Ženy si najednou uvědomily, co uvedly do pohybu, a byly zděšeny při pomyšlení, co se tu jejich vinou připravuje.

Gladys zatím nabyla sebevědomí a zručně vedla kampaň. Šla za kartářkou, a ta jí řekla, že kdyby dala Gregorymu příležitost, tak se vrhne na paraořechy. Koupila jich tedy půl kila a během pěti minut zmizely. Co vy na to, dámy? Paraořechy! Narvané kaloriemi až na kritické množství! Duch pospolitosti se změnil v nepřátelství a závistivou jedovatost. Cpal se paraořechy. Pozorné oči si na něm mohly všimnout známých příznaků zástavy tělnatosti: napnuté kůže a skelného pohledu oznamujícího, že manžel dosáhl maxima, ač se zdá, že by mohl ještě přibrat. Marně jsme hledaly strašlivé otoky, Gregory i při 160 kilech přibýval na váze. Navíc si oblíbil bonbóny.

Onen rok byla soutěž nudná. Peter Jenny Schultzové vyhrál s 210 kilogramy. Každý myslil na účastného Gregoryho.

Krátce nato Gladys Gregoryho proti všemu očekávání zavřela. Začaly jsme doufat. Zřejmě zašla příliš daleko a opatrnost obětovala mladickému zápalu. Naše ženy však silně mátla její sebejistota.

Poprvé v dějinách se všechny ženy sjednotily ve společném úsilí zmařit Gladysino vítězství. Není pochyby o tom, že pocity, které je hnaly k takovému jednání, nejsou zrovna nejchvályhodnější, ale vžijte se, vážené dámy, do naší situace. Jak by se mám líbílo, kdybyste si dávaly takovou práci, tolik úsilí, kdybyste tolik investovaly do přípravy manžela na soutěž, a pak jste viděly, že je už stejně rozhodnutá?

Kolik času může potřebovat na Gregoryho přípravu? U průměrného manžela je, jak známo, zapotřebí tří až čtyř let. Gregory musel být zvláštní případ. Čtyři roky by u něho znamenaly přetučnění. Tři roky by byly logičtější, ale ani dva se u Gregoryho nezdály helogické a Gladys neskrývala ani svou naději, ani netrpělivost. Po zralé úvaze

jsme usoudily, že Gladys předvede Gregoryho do dvou let. Pro soupeřky to tedy znamenalo, že musí své manžely předvést v jiném roce. Když bude Gregory vystaven sám, pozbývá jeho vítězství smyslu.

Byl to odvážný, ale reálný plán. Ženy uzavřely pakt a zavázaly se, že své muže předvedou do roka, i kdyby mnozí z nich ještě nedosáhli maxima. Uvědomovaly jsme si však, že tříletý plán by mohl ztroskotat /zvědavost, hádky, ke krachu mohlo vést ticís důvodů/ a že čtyři nebo pět let by bylo pro všechny ženy neúnosné. Manželé po dosažení maxima rychle chřadnou. Ženy, jejichž manželé byli zavřeni méně než jeden rok, nemusely pakt podepisovat.

Byla to doba zvláštního napětí. Gladys zakrývala svou nadutost živým zájmem o obecní záležitosti a ostatní ženy skrývaly svou nenávist pod pláštíkem družnosti a zdravého soutěživého ducha.

Gladys si dávala navážet zásoby: basy piva, pytle brambor, pytle mouky. Za dva roky ho předvede, ale její vítězství bude zbytečné.

Třeba to přežene. Všechny jsme si pamatovaly na Daria Elizabety Bentové, který měl před několika lety skoro Gregoryho hodnotu a přál si vyhrát, ale přehnal to a zemřel šest neděl před velikým dnem. Senzační váha 310 kilogramů. Ale byl diskvalifikován.

Měsíc před soutěží jsme na Gregoryho zapomněly. Letošní soutěž měla být bez překvapení. Všechny /krom Gladys/ věděly, kteří manželé budou předvedeni. Snadno se dalo uhodnout, kdo zvítězí. Jenže soutěž je soutěž a vzduch byl nabit obvyklým napětím.

Nastal den soutěže. Bylo teplo a slunce oslňovalo. Na stadionu se shromáždil vzrušený dav. Tento rok samozřejmě nebyly palčivé otázky typu: kdo asi neočekávaně předvede manžela? nebo: kdo ho nechá zavřeného ještě do příštího roku?

Ale pět minut před průvodem se na všech rtech objevila otázka: "Neviděly jste někde Gladys?" Vzrušení vzrůstalo. Natahovaly jsme krky, rozhlížely se po stadionu. Ale Gladys nikde. Řadami proběhl vzteklý šepot. Že by Gregoryho připravila během jediného roku? Ne, ne, to nebylo možné.

Orchestr spustil a kamióny pomalované pestrými barvami a pokryté křiklavými látkami vjely na stadion. Bylo jich dvacet šest. Kolik žen to jen podepsalo pakt? Dvacet pět? Dvacet šest? Nikdo se přesně nevzpomínal.

Kamióny objely hřiště. Pozornost davu se soustředila na průvod a na vchod do stadionu, aby se nepropásl tak očekávaný příchod Gladys.

Zazněla břeskná fanfára a vozy zastavily. Ženy vystoupily a postavily se před ně. Všechny známe napětí tohoto okamžiku. Víme, že

diváci jedním pohledem obsáhnou řadu žen a že jsou schopni [illegible]trovat dva tucty i víc nejkrásnějších toalet, a přitom si ucho[illegible]v hlavě jména těch, které tam měly být a které nam nejsou. Chvíl[illegible]silného vzrušení, bohužel příliš krátká, a ukážou se vám léta propočtů, nedějí, práce, plánů. Během té půlvteřiny se všechny oči upřely na jedinou osobu: byla to Gladys.

Stála si tam před svým kamiónem, úžasná v šatech z bílé organdy a čerstvá jako růžička. Nic neprozrazovalo, že podstupuje zkoušku. Ani stopa úzkosti. Ani jeden rozcuchaný pramen vlasů. Cítila jsem, jak se ve mně vzbouzí nenávist.

Ostatní soutěžící se na Gladys dívaly odevzdaně. Zazněly trubky a ženy odkryly plachty kamiónů. Byl to rozhodný okamžik - manželé byli konečně předvedeni. Tentokrát se však všechny zraky upřely na vůz číslo sedmnáct: na Gregoryho.

Oproti zvyku nikdo netleskal, ani nekřičel. Jen mrtvolné ticho. Ženám bylo v té chvíli jasno, že mohou dát sbohem vší naději. Protože nikdy, nikdy ani v nejšílenějších snech si tak Gregoryho nepředstavovaly.

Seděl jako přibitý k opěradlu židle. Monolit. Obličej neměl tak napuchlý jako většina manželů dospěvších do stadia, které bychom mohly nazvat mamutí. Na čele se mu vrstvily těžké záhyby masa. Tváře neměl ani ochablé, ani měkké, byly to nádherné, tlusté, biftekovité, převislé tváře. Krk byl tlustý, nezužující se kužel od hlavy k remenům a tak gigantický, že místo aby se zakončoval nevyhnutelným panděrem, působil jako jednolitá masa. Byl dokonalý. Byl to sloup. Blok. Hora. Pevná a nehybná. Zvolna se pyšně otáčel. Tváří k nám, z profilu, zády, a znovu tváří. Váha byla neodhadnutelná. Byl určitě ten nejtěžší, nejtlustší, nejmohutnější, nejkrásnější, jakého jsme kdy spatřily. Nenávist přítomných se změnila v zoufalství. Naše vnučky budou Gregoryho možná považovat za pohádku, ale my, my jsme ho viděly. Pro nás už nikdy nebude soutěž existovat. Nikdo už nepomyslel na Gladysina muka za léta společenského pronásledování. Ale jak jsme mohly?

Nastalo vážení. Publikum vřelo a bručelo. Před Gregorym jich bylo šestnáct. Rumpály zvedaly menžele na váhu a ohlašovaly se výsledky. 157 kilo, 170, 111 /smích v davu/, 189, 195 /zde někdo zatleskal, asi příbuzný/, 175, 156. Ale to nevzbuzovalo ani nejmenší zájem. Zděšené ženy, které se po léta snažily jen pro tento okamžik a které si nežádaly ničeho než poctivé soutěže, bez ustání plakaly. Trvalo to jako věky... 183... 142...

FV SSM 285

Teď byla řada na Gregorym, ale Gladys si pro nás schovala překvapení. Když přišli muži, aby připevnili lana rumpálu na Gregoryho, Gladys je odstrčila. Přestavila ke kamiónu pevný ocelový žebřík a Gregory těžce, ale bez váhání sestoupil.

On byl stále ještě schopen pohybu!

S rameny staženými dozadu, aby vyvážil svou úžasnou postavu, postupoval nepravidelnými kroky ke schůdkům na plošinu váhy. Dotkl se zábradlíčka a to prasklo. Vzal jeden sloupek a použil ho jako hole a šel nahoru, zatímco dav se zatajeným dechem očekával prasknutí prkna. Schody úpěly, ale držely. A Gregory se blížil k váze.

Vážené dámy, co jsou čísla? Co nám říkají? Všemu byl konec. Pro toho, kdo viděl Gregoryho, statistiky neznamenají nic. Přesto vám řeknu, že to číslo bylo 337 kilogramů.

Gregory se pomalu a velebně otočil k davu a usmál se. Žádný potlesk se neozval. Nejdřív jednotlivě, pak ve skupinkách, nakonec v zástupech diváci vstali. I žárlivost a nenávist ustoupily před konkurentem, který se tyčil jako pomník Gladys, naší obce, jako mistrovské dílo nabídnuté celému světu.

A nyní vám, vážené dámy, musím přiznat, že bych toto sdělení ráda zakončila v tónině, jaké si takové představení zaslouží, ale Gregoryho vítězství bohužel zkalil jeden politováníhodný moment.

Náš klub, stejně jako ostatní kluby, vždy respektoval nepsaný zákon, který se však stal obyčejem: Vítěz soutěže má právo zvolit si úpravu.

Gregory buď ze zlomyslnosti /o tom stále ještě diskutujeme/ nebo z jakéhosi sklonu k primitivismu žádal, aby byl podáván za syrova.

Vzhledem k tomu, že jsme neměly precedens, na který bychom se mohly odvolat, a protože jsme nechtěly porušit tak dlouho ctěný obyčej, podřídily jsme se. Nebylo to bez odporu, neboť u mnohých to vyvolalo fyziologické potíže a u všech pocit hnusu. Na pořadu je nyní jeden návrh: aby vítěz byl propříště této odpovědnosti zbaven. Vzhledem k naší nešťastné zkušenosti mám za úkol, vážené dámy, požádat vás, váš klub a všechny ostatní kluby, aby tento pozměňovací návrh byl schválen co nejdříve.

Nezbývá mi, vážené dámy, než vám za vaši podporu předem poděkovat.

jnh-83

FV SSM 286

FREDRIC BROWN:
LOUTKOVÉ DIVADLO

PŘELOŽIL ING.P. WEIGEL



Strach se objevil v Cherrybell v pravé poledne jednoho příšerně žhavého srpnového dne.

Tato poslední informace je ostatně zbytečná - v Cherrybell /stát Arizona/ jsou všechny srpnové dny příšerně žhavé.Tato osada se nalézá u dálnice č.80 asi 40 mil na jih od Tusconu a asi 30 mil na sever od hranic Mexika. Skládá se ze dvou benzinových pump /na každé straně dálnice je jedna, aby polapily auta v obou směrech/, obchodu,jednoho baru s výčepem, krámku se suvenýry pro turisty, kteří se nemohou dočkat hranice a už zde začínají kupovat lidové mexické výrobky, nefungujícího kiosku a několika domů z vepřovic, v nichž bydlí Mexičané, kteří pracují v pohraničním městečku Nogales a bůhví proč bydlí zde v Cherrybell a dojíždějí do práce svými předpotopními fordkami. Nápis na dálnici hlásá: CHERRYBELL 42 obyv., mírně však přehání, neboť loni zemřel majitel nyní prázdného kiosku a správný počet obyvatel je 41.

Strach přijel do Cherrybell na oslíku, kterého vedl starý špinavý a zarostlý zlatokop. Strach měřil skoro tři metry a byl tak hubený, že vážil stěží padesát kilo.Oslík ho nesl bez námahy přestože se jezdcovy nohy vlekly po písku.Bylo divné, že to nezanechávalo žádné stopy na botách příšerného příchozího,které ostatně tvořily celý jeho úbor,nepočítáme-li jakési plavky chrpově modré barvy. Strach a hnus však nevyvolávaly jeho proporce, ale jeho kůže.Byla červená jako syrové maso.Vypadal jako by mu někdo zaživa stáhl kůži a opět mu ji oblékl, tentokrát však naruby. Hlavu i tvář měl stejně úzké a protažené jako celé tělo. Přesto vypadal jako člověk, nepočítáme-li samozřejmě takové maličkosti, jako že jeho vlasy i oči měli stejný chrpový odstín jako plavky a boty. Byl celý krvavě červený a jasně modrý.

První je uviděl majitel baru Casey. Vyšel zrovna na chvíli ven, aby se nadýchal svěžího, třebaže horkého vzduchu. Přicházeli od blízkých kopců a byli asi sto metrů daleko.Ihned mu padla

do očí výrazná cizota postavy na oslíku. Zpočátku to byla pouze cizota, strach se dostavil teprve když přijeli blíže. Casey otevřel ústa údivem. Hodnou chvíli tak stál a zíral na podivnou trojici. Potom jim pomalu vyšel naproti. Existují lidé, kteří se tváří v tvář neznámému dají na útěk, jiní tomu vycházejí vstříc. Casey jim šel naproti, třebaže pomalu.

K setkání došlo na otevřeném prostranství ve vzdálenosti asi dvaceti metrů od baru. Zlatokop se zastavil a pustil z ruky provaz, na kterém vedl osla. Osel stanul na místě a svěsil hlavu. Dlouhán nemusel z osla sesedat, prostě se jen postavil, přehodil přes osla jednu nohu, opřel se o jeho hřbet a chvíli tak stál, načež klesl do písku.

"Velká gravitace", řekl. "Těžko se udržím na nohou."

"Dostanu pro osla vodu?" zeptal se zlatokop. "Musí být úplně vyprahlý. Zahodil jsem měchy s vodou a pár dalších věcí, abych mohl vzít toho," ukázal palcem na červenomodrého strašáka.

Casey si začal právě uvědomovat svůj strach. Zdálky vyvolávalo podivné spojení barev pouze mírný odpor. Zblízka byla však kůže drsná, se zřetelnými žilami a působila vlhkým dojmem, třebaže byla suchá. Příchozí vypadal jako by z něj byla stažena kůže a obrácena naruby. Nebo jako by z něj byla stažena kůže a dost. Casey v životě nic takového neviděl a doufal, že už nikdy neuvidí.

Náhle Casey něco uslyšel a ohlédl se za sebe. Za jeho zády se začali sbíhat kluci, ale nejbližší z nich - dva malí chlapci - udržovali odstup asi deset metrů.

"Muchachos," zvolal Casey. "Agua por el burro. Un pozal. Pronto." Pak opět tázavě pohlédl na příchozí.

"Jsem Dade Grant," řekl zlatokop a na uvítanou napřáhl ruku, kterou překvapený Casey stiskl. Potom ukázal palcem na to, co sedělo na zemi za jeho zády.

"Říká, že se jmenuje Carvane. Je z jiné planety a prý je tam nějakým ministrem."

Casey pokynul dlouhánovi hlavou a byl rád, že on mu místo podání ruky odpověděl stejně.

"Jmenuji se Manuel Casey," představil se. "Prý jste..."

"Jsem nepozemšťanem. Kromě toho jsem mimořádným a zplnomocněným vyslancem," ozval se dlouhán nečekaně hlubokým a vibrujícím hlasem.

Casey byl naštěstí poměrně sečtělý a jediný v celém Cherrybell byl schopen pochopit, s kým má tu čest. Vzhled příchozího byl

takový, že o pravdivosti jeho slov nebylo pochyb.

"Čím vám mohu posloužit?" zeptal se Casey. "Nechcete jít do stínu?"

"Ne, děkuji. Je tu opravdu poněkud chladněji, než jsem očekával, ale to mi nevadí. Toto počasí odpovídá podzimním mrazíkům na mé planetě. Pokud jde o moje přání, ctěl bych, abyste uvědomil vládu o mém příchodu. Myslím, že ji to bude zajímat."

"Shodou okolností jsem k tomu nejvhodnějším člověkem v okruhu nejméně deseti mil," pomyslil si Casey.

Caseův bratr byl plukovníkem letectva na letišti v Pusconu.

"Okamžitě zatelefonuji kam je třeba," řekl Casey. "Můžete jít dále. Pan Grant také."

"Mně slunce nevadí. Zvykl jsem si. A ten chlapík mi prosil, abych ho neopouštěl, dokud nevyřídí svoji záležitost. Slíbil mi za to něco cenného."

"Elektronický bateriový detektor rud," vysvětlil Garvane. "Jednoduchý přístroj ukazující přítomnost rud různých kovů v dosahu dvou mil, s vyznačením stupně koncentrace a hloubky ložiska."

Casey údivem hlasitě polkl, pak se omluvil a protlačil se mezi kluky do lokálu. Spojení s plukovníkem Caseyem dostal během necelé minuty, poněkud déle mu trvalo přesvědčování, že nežertuje ani není opilý.

O dvacet pět minut později se ozval nad hlavami rostoucí rachot a brzy přistála asi dvacet metrů od návštěvníka, jeho průvodce a oslíka čtyřmístná helikoptéra. Casey byl stále jediný, kdo se odvážil přistoupit k hostům z pouště. Ostatní obyvatelé Cherrybell přihlíželi z bezpečné vzdálenosti.

Plukovník Casey, major, který ho doprovázel a poručík pilotující helikoptéru došli ke skupině. Dlouhán povstal na uvítanou. Bylo vidět, že překonávání zemské přitažlivosti mu činí velké potíže. Opět se uklonil a znovu se představil jako mimořádný a zplnomocněný vyslanec. Po této ceremonii se omluvil a vysvětlil, proč nemůže stát. Pak opět usedl.

Plukovník postupně představil sebe a své společníky.

Dlouhán odpověděl grimasou, která měla zřejmě znázorňovat úsměv. Zuby měl stejně modré jako vlasy a oči.

"Vy, Pozemšťané, máte takovou frázi: "Chci mluvit se šéfem!" Nežádám, abyste mě doprovodil ke svému šéfovi. Ve skutečnosti se nemohu odtud vzdálit. Nepožaduji rovněž, aby vaši představení přišli ke mně, neboť by to odporovalo etiketě. Souhlasím s tím, abyste reprezentovali svoji vládu a odbyli se mnou úvodní rozho-

vory. Mám pouze jednu prosbu.

Prosím, aby všechno, co řeknu, bylo nahráno. Chci mít jistotu, že moje slova budou přesně a úplně předána vašim nadřízeným."

"Rozumím," řekl plukovník a obrátil se k pilotovi: "Předejte na základnu můj rozkaz, aby nám sem okamžitě předali magnetofon. Mohou jej shodit padá... Ne, balení trvá příliš dlouho. Ať pošlou druhý vrtulník."

Poručík se rozběhl k helikoptéře.

Ostatní mlčky seděli a potili se, až se ozval Casey:

"Máme nejméně půl hodiny času a když už musíme sedět na slunci, přinesu z ledničky pivo. Pro vás také, pane Garvane?"

"Přiznám se, že je mi poněkud chladno. Máte něco teplého?"

"Udělám kávu. Chcete nějakou přikrývku?"

"Děkuji, ne. To není nutné."

Casey odešel a po chvíli se vrátil s tácem, na kterém stálo několik lahví piva a šálek horké kávy. Postavil tác na zem a nejdříve podal kávu návštěvníkovi, který ji ochutnal a prohlásil, že je znamenitá.

Plukovník Casey si odkašlal:

"Obsluž nyní našeho přítele zlatokopa. Pokud jde o nás - nu, ve skutečnosti nesmíme ve službě pít pivo, ale v Tusconu bylo čtyřicet stupňů ve stínu a tady je ještě více a navíc vůbec ne ve stínu. Pánové, myslete si, že jsem vám udělal dovolenou na dobu potřebnou k vypití láhve piva."

Pivo bylo vypito a téměř současně se objevila helikoptéra. Casey se zeptal hosta, zda chce ještě kávu a setkal se se zdvořilým odmítnutím. Pak si vyměnil pohled se zlatokopem a odběhl pro další dvě piva pro civilní účastníky konference.

Když se vrátil, posádka druhé helikoptéry už dorazila k první skupině. Kromě pilota tam byl seržant obsluhující magnetofon, podplukovník a poddůstojník ze skladu, který byl zvědav, proč bylo třeba dopravit tak spěšně magnetofon do Cherrybell v Arizoně.

"Pánové," řekl plukovník polohlasně a všechny hlavy se k němu obrátily,"zaujměte místa kolem mikrofonu. Seržante, slyšíte nás všechny?"

"Ano, pane plukovníku. Hned budu připraven k nahrávání."

Deset lidí a jeden nepozemšťan usedli kolem mikrofonu zavěšenému na nízké třínožce. Z lidí lil pot, nepozemšťan se lehce

třásl zimou. Zvenčí tohoto kruhu stál zapomenutý oslík se svěšenou hlavou. O kus dál se tlačil zbytek obyvatelstva Cherrybell: domy, obchod i benzinová pumpa se vylidnily.

Seržant stiskl klávesu a páska se rozběhla.

Po ověření funkce magnetofonu seržant ohlásil, že lze začít.

Plukovník pohlédl na hosta, který přikývl, dal tedy seržantovi znamení, aby spustil magnetofon.

"Jmenuji se Garvane," začal cizinec pomalu a výrazně. "Pocházím z hvězdné soustavy, která není ve vašich katalozích. Nalézá se ve vzdálenosti čtyř tisíc světelných let směrem k centru Galaxie.

Nepřicházím sem však jako reprezentant své planety, ale jako zplnomocněný vyslanec Galaktického svazu, federace vysoce rozvinutých galaktických civilizací. Moje poslání spočívá v tom, abych se na místě přesvědčil, zda se Země může stát novým členem našeho Svazu.

Nyní očekávám vaše dotazy, vyhrazuji si však právo pozdržet odpověď na některé z nich až do doby konečného rozhodnutí. V případě kladného rozhodnutí odpovím na všechny dotazy. Souhlasíte?"

"Naprosto," odpověděl plukovník. "Smíme vědět, jak jste se sem dostal? Přivezl vás kosmický koráb?"

"Ano. Nalézá se nad námi ve výši dvaceti tisíc mil. Jeho rychlost je rovna rychlosti otáčení Země, udržuje se tedy nad stejným místem zemského povrchu. Jsem stále pozorován z paluby korábu, a právě proto jsem chtěl zůstat na otevřeném prostranství. Na můj signál koráb přistane a odveze mě."

"Odkud znáte tak dobře náš jazyk? Používáte snad telepatie?"

"Ne. Mohu říci, že v celé Galaxii neexistují bytosti schopné navázat telepatický kontakt s představiteli jiné rasy. Naučil jsem se váš jazyk před svým příletem. Naši pozorovatelé žili mezi vámi mnoho století. Když říkám naši, mám na mysli Galaktický svaz. Je samozřejmé, že já bych nemohl žít mezi vámi bez vzbuzení pozornosti, ale představitelé některých jiných ras mohou. Musím však rozhodně zdůraznit, že to nejsou agenti ani špióni - pouze pozorovatelé, kteří nesmějí zasahovat do vašich záležitostí."

"Jaké výhody nám přinese připojení k vašemu Svazu?"

"Nejprve projdete krátkým kurzem základních věd, což učiní konec vaší náklonosti ke vzájemným bojům a umožní vám ovládnout agresivní reflexy. Potom vás seznámíme s naukou o kosmických letech a mnoha jinými věcmi tempem, které bude záviset výlučně na vaší schopnosti učit se."

"To zní skoro příliš krásně, než aby to mohla být pravda. Řekl jste, že máte zde na místě rozhodnout, zda se můžeme stát členy Galaktického svazu. Smíme vědět, na jakých činitelích je závislé vaše rozhodnutí?"

"Jedním z těchto činitelů je - lépe řečeno byl, poněvadž jsem jej už prozkoumal - stupeňxenofobie u lidí. Toto slovo u vás značí strach z cizinců. My používáme slovo, které nemá ve vašem jazyce přesný ekvivalent: znamená strach a odpor k bytostem z jiných planet. K navázání prvního kontaktu s vámi jsem byl vybrán já jako představitel rasy antropomorfní, a proto pro vás určitě více odpuzující než představitel rasy úplně odlišné. Zdám se vám strašný, neboť ve mně vidíte jakousi karikaturu člověka.

Určitě si myslíte, že můj vzhled ve vás budí odpor, ale ujišťuji vás, že jste tuto zkoušku složili úspěšně. V naší galaxii jsou rasy, které se nezávisle na stupni vývoje nikdy nebudou moci stát členy našeho svazu, neboť jejich xenofobie je nevyléčitelná a projevuje se násilným způsobem. Nesnesou pohled ani přítomnost představitelů jiného druhu rozumných bytostí - buď zděšeně prchají nebo se na něj vrhají, aby ho zabili. Z pozorování vás i těchto lidí" - ukázal svojí dlouhou rukou směrem k obyvatelům Cherrybell - "vím, že pociťujete při pohledu na mě hnus, ale věřte mi, že je poměrně mírný a lehce vyléčitelný. V této zkoušce jste vyhověli."

"Jsou ještě nějaké jiné zkoušky?"

"Ještě jedna. Myslím si však, že už přišla doba, aby..." nedokončil větu, padl na záda a zavřel oči.

Plukovník vyskočil, přistoupil k ležícímu, poklekl a přitiskl ucho k jeho krvavé hrudi.

Když zvedl hlavu, starý zlatokop Dade Grant se rozesmál.

"Srdce nebije, plukovníku, neboť on nemá srdce. Mohu vám ho nechat na památku a ujišťuji vás, že v jeho nitru naleznete mnoho zajímavých věcí. Ano, pánové, to byla pouze loutka, která splnila svoji úlohu a byla vypnuta. Můžete se vrátit na svoje místo, plukovníku."

"K čemu potom to všechno?" zeptal se užasle plukovník a usedl.

Dade Grant si strhl bradu a vousy. Potom si otřel tvář kapesníkem a zbavil se zbytků masky, pod níž se objevila tvář hezkého mladíka.

"To, co jsem, či lépe - co jsem vám řekl jeho prostřednictvím, je pravda. Je to pouze loutka, ale přesto přesná kopie představ-

vitele jedné z rozumných ras naší galaxie. Naši psychologové zjistili, že právě tato rasa, která vyvolává největší odpor, se hodí nejlépe k prověření vaší xenofobie. Nemohli jsme s sebou přivést autentického představitele této rasy, neboť oni trpí agorafobií čili strachem z prostoru. Mají vysoce vyvinutou civilizaci a jsou významnými členy Svazu - nikdy však neopouštějí svoji rodnou planetu. Naši pozorovatelé nás ujišťují, že lidé nemají strach z prostoru, nebyli však schopni určit stupeň vaší xenofobie. Nejlépe to vždy prověří přímý kontakt."

Plukovník si s výraznou úlevou oddechl.

"Přiznám se, že se hned cítím lépe. Budeme samozřejmě ochotni snášet přítomnost představitelů jiných antropomorfních ras, když to bude nutné. Přesto jsem však pocítil úlevu, když jsem se dozvěděl, že vládnoucí rasa ve vesmíru jsou lidé. V čem spočívá následující zkouška?"

"Právě ji skládáte. Můžete mě považovat za další loutku. Myslím, že už nastal čas..."

Údajný zlatokop padl na písek a zavřel oči stejně jako jeho barevný předchůdce.

Oslík zvedl hlavu a vsunul ji do kruhu sedících lidí.

"Tím končí loutkové divadlo, plukovníku," řekl. A nyní mi laskavě blíže vysvětlete, proč vás potěšilo, že vládnoucí rasa jsou lidé a co vůbec znamená "vládnoucí rasa"?"

"Drsná škola" české fantastiky na světě !

Ondřej Neff: Vejce naruby. V edici Kapka vydala MF. 40 000 výt., 339 str., 22,-Kčs. Ilustroval Theodor Pištek, doslov Jaroslav Veis

---

Čekal jsem její zrození již ve chvíli, kdy jsem pročítal "Zápisky z Gathu" Jaroslava Velinského, známého po vlastech českých spíše jako Kapitán Kid. Jenže tenkrát to stále ještě nebylo ono - příliš to vonělo střelným prachem z koltů a mávalo širákem nad hlavou. Nicméně podobně jako marlowovský "Den a noc" téhož autora v antologii "Stalo se zítra" neslo již specifické znaky subžánru - dramatický dobrodružný děj a jako hrdinu tvrdého chlápka, který sice netrpí zbytečnou přemírou jemnocitu, zato svůj specifický kodex cti dodržuje i ve chvílích značně vypjatých. To vše kořeněno dávkou ironie, sexu a sentimentu. S Ondřejem Neffem však dostává "drsná škola" ještě další roz-

měr - filosofující kontex. Povídky "Bílá hůl ráže 7.62", "Jak přišla Lali o zapalovač" a především "Největší vodvaz v dějinách svangu" mluví jasnou řečí. Poslední z nich stojí již pevně v literatuře jako takové, aniž by se ztratila čtivost nebo aktuálnost /obvzlášť v době, kdy rozvášnění fanoušci devastují fotbalové stadiony nebo aspoň z nedostatku jiných příležitostí soupravy ČSD/. S klidným svědomím ji můžeme postavit vedle podobných generačních sond jako je třeba Kerouacův román "Na cestě". Ani další povídky nepostrádají spád a dobrý nápad, i když jsou to mnohdy "jen" kouzelně napsané hříčky /Červená je barva naděje, Specializace doktora Wildemanna, Petr a Lucie/. Autor nám dává také možnost nahlédnout do své dílny - jaké překvapení skýtá "Kolosální přehmat dohlížitele Bicava" pro čtenáře, který si marně lámal hlavu nad zlomem typu deus ex machina v Neffově "Jádru pudla". Objeví důvěrně známý děj i postavy dohlížitelů Galaktické patroly - dokonce i čísla letových drah odpovídají!

Bohužel některé povídky nedosahují svým zpracováním úrovně nápadu - nejtypičtějším je v tomto směru "Pomník", začínající velice rázně a nadějně na samém ostří obecné mravnosti, během několika málo stránek se však vytrácí kamsi do nejbanálnější šedi - jakoby autor chtěl mít celou záležitost co nejdřív za sebou, protože ho čeká nějaká mnohem důležitější práce. A to je, s odpuštěním, vůči čtenáři lumpárna. Snaha rozšíření palety přístupu k žánru v posledním příběhu "Strom" nedopadá také nejlépe. Představa zeměděleů jako největších ničitelů životního prostředí /mimochodem na rozdíl od obecného mínění velice blízká pravdě/, kteří nesmí ani v nejmenším zasáhnout do chodu divoké přírody okolo svých rodinných domků, je v luzích a hájích naší fantastiky originální. Přesto pokus postavit pomocí "postav lidu" most mezi Neffem a Čapkem /jak se nám to ostatně snaží decentně namluvit i doslov/ připomíná spíše divoce rozhoupanou liánovou lávku nad kamenitou propastí - neunese prostě razantní krok plnokrevného vypravěče a věrozvěstva Ondřeje Neffa.

Každopádně před námi leží zajímavá knížka /v této souvislosti je třeba složit hold také ilustrátorovi/, která činí mezi vrchy českomoravské fantastiky jako žulové skalisko. Možná trochu hranatá, sem tam s vadou na kráse, zato fortelná, podstatně pestřejší než současný průměr a hlavně - zanechává trvalejší dojem než že kdosi kdesi napsal nějaké "Vejce naruby". A to je výsledek, ke kterému se z nových českých autorů sci-fi dopracoval málokdo.

/Vladimír Mátl/

FV SSM 294

Stanisław Lem

S U M M A T E C H N O L O G I A E

Obsah knihy je snad nejlépe vyjádřen v předmluvě k 1. vydání: "Čím je vlastně tato Summa? Sbírkou esejů o osudech civilizace? Kybernetickou přednáškou o budoucnosti člověka? Úvahou o inženýrství sil Přírody a lidských rukou? Vědecko-technickou prognózou na příští tisíciletí? Sbírkou hypotéz příliš smělých, než aby si mohly dělat nároky na poctivou vědeckou přesnost? Každou z těchto věcí trošku!"

Alternativní hypotézy vývoje, přičemž za hlavní činitel udržující technologickou ortoevoluci a ovlivňující další osudy civilizace je považován exponenciální růst vědeckých informací. Přehled pokusů o prohití "informační bariéry" vede ke koncepci "pěstování informace", biotechnologického snažení ve velkém měřítku a konečně ke kosmologickému inženýrství. Kniha končí na jedné straně představou perspektiv všetvoření, načrtnutého jako skutečná rivalizace s Přírodou a na druhé straně invazí technologie do lidského těla, kde se jedná o varianty biologické autoevoluce člověka.

I. Dilemata

Půjde o budoucnost civilizace a pohled na ni z hlediska technologie, tj. možných řešení, třebaže někdy málo pravděpodobných. Každá technologie je v podstatě umělým prodloužením přírodních jevů. Je třeba ovládnou homeostázi nejen v měřítku planety, ale i ve hvězdném. Člověk si přetváří okolí podle potřeby. Co se stane, až tak bude postupovat vůči vesmíru? Mičivé možnosti budou mnohem větší. Nedá se věřit v ujišťování podložená tzv. humanismem. Jediným způsobem na technologii je jiná technologie. Je třeba ovládnout lidské sklony.

Prognózy budoucnosti vypracované v minulých letech jsou po několika letech směšné, neboť lineární extrapolace do budoucnosti není možná. Vyskytnou se zásadně nové objevy. Historie lidstva není uzavřena a doufejme ani nebude.

FV SSM 295

II. Dvě evoluce.

Existuje jiný směr civilizačního vývoje než je náš? Připomíná jej technologická evoluce. Vývoj jednotlivých strojů lze přirovnat k vývoji živočišných druhů. Existují podobnosti i rozdíly /biologická evoluce plynule pokračuje, nejsou možné zásadní předělávky, postupuje vpřed slepě, okolí působí jako selekce/. Hledáme první příčinu evoluce technologie, která se nyní tak výhušně rozvíjí. Kam povede její vývoj? Ten můžeme naznačit jen do té míry, dokud se nám člověk bude podobat. Až přetvoří sám sebe v jinou bytost, bude nám cizí. Počátkem této autoevoluce musíme tedy knihu ukončit.

III. Kosmické civilizace

Směr vývoje naší civilizace by se dal odhadnout, kdyby bylo možné srovnání s jinými civilizacemi. Proto je ve vesmíru hledáme. Velkou práci zde udělal Šklovskij. Jak tyto civilizace nalézt, existují vůbec? Jsou dvě metody: odběr signálů a hledání "zázraků" - jevů astronomicky nevysvětlitelných jinak, než zásahem rozumných bytostí. Statisticky vyplývá, že by jich mělo být hodně. To však odporuje pozorování - nepřítomnost signálů, nedostatek "zázraků". Z toho lze odvodit krátké trvání jednotlivých civilizací, tedy "autolikvidaci psychozoik". Jsou možná i jiná vysvětlení - ztráta vědeckých zájmů, psychická či fyzická degenerace aj. Názory vědců se různí. Naskýtá se i otázka zda musí život vždy kulminovat ve formě rozumu. Je to asi dost časté, nedostatek signálů a zázraků lze v zásadě vysvětlit třemi hypotézami: A/ Civilizace jsou řídké, ale dlouhověké. B/ Jsou časté, ale krátkotrvalé. C/ Jsou časté a dlouhověké, nevyvíjejí se však ortoevolučně. Osobně se domnívám, že existují různé "Rozumy", civilizace se vyvíjejí odlišně a my tedy nenalézáme to, co očekáváme, protože civilizace podobné nám se díky nerovnoměrnosti kosmického vývoje vyskytují řídce. Jde tedy o "sémantické neporozumění".

IV. Intelektronika

Bude exponenciální vývoj vědy trvat stále? Průmyslová revoluce bude mít za chvíli nedostatek lidí. Aby tento vývoj mohl pokračovat, je třeba vyřešit informační krizi, prorazit "informační bariéru". Jinak omezení výzkumů se odrazí negativně na vývoji vědy i budoucnosti. Považujme to za hru mezi civilizací a Přírodou. Nastává okamžik

informační krize. Existují 3 řešení:

1) výhra - extrakce informace z přírody automaticky bez zásahu lidí - pěstování informace podobně jako v biologii
2) remíza - civilizace se sama přetvoří v jinou, s přírodou spojenou jen nepatrně
3) prohra - specializace v několika směrech. Tyto směry je třeba učit jednou provždy, což může mít později škodlivé důsledky. Vývoj takové civilizace by oscilloval od vzestupů k úpadkům. Prohra je důsledkem nevyužití možností, které nabízí kybernetika.

Kybernetika se zabývá složitými systémy. Je možno vytvořit např. zesilovač inteligence, "černou schránku", regulační systém, který nelze programovat algoritmem, o němž přesně nevíme, jak funguje, ale který plní určené cíle. Nevíme např., jak myslíme, ale to není důležité. Hlavní je, že myslíme. Bude takové "černá schránka" jako řídící systém dostatečně morální? Přejeme si, že celý svět řídí příslušné zařízení, kybernetický bůh. Ale by bojalo jeho řízení, zda by společnost připustila nechat se jím ovládat, na obdobné otázky může odpovědět kybernetická sociologie. Z ní vyplývá, že rozhodování o lidech by mělo být v rukou lidí.

Existují poruchy informace - např. víra nebo metafyzika. Kolik malé homeostaty věří a existuje v nich duch? Je možné vytvořit systém, který bude inteligencí nerozlišitelný od lidí. I když bude sestrojen na jiném principu, bude jej třeba považovat za myslící.

Povšimněme si ještě informace. Existovala by, kdyby nebyl ve vesmíru rozum? Informace musí mít příjemce, tj. člověka. Jinak to není informace.

V. Prolegomena všemohoucnosti

Příroda je nevyčerpatelná. Máme-li ji přetvořit, musíme vytvořit něco, co ona nedokáže. Nejde o stroje v lidském pojetí, ale o systémy s prakticky libovolnými vlastnostmi. Jak vznikne panutkreatika, způsob poznání cílů přírodou nerealizovaných. Považujeme-li jev sám za svůj nejdokonalejší model, vzniká imitologie. Pantokreatika je získávání informace a její užití k nějakému cíli. Existuje už dnes, ale odpovídá jí oddělení věd od technologie. V budoucnosti sou-

de získávání informace automatické. Část pantokreatiky, zabývající se využitím informace, se dělí na initologii a fantomatiku. Initologie je modelování možných, ale přírodou neuskutečněných procesů, vytváření něčeho, co neodporuje přírodním zákonům. Je však třeba vykročit z mezí stanovených přírodou, vytvořit přírodu odlišnou od existující. Jde o fantomavi...

VI. Fantomologie

Fantomatika se zabývá vytvářením umělé skutečnosti, která se nedá odlišit od obvyklé. Vznikne tedy iluze, z níž nelze vyjít. Je to možné skutečnit např. pomocí fantomatického generátoru, který ovlivňuje vnější podněty nervů tak, že pro člověka v něm zapojeného se vytváří nový svět. Člověku je totiž lhostejné, co na nervy působí; jsou-li komplexy počitků stejné, je stejný i obraz v mozku. Bude-li takový generátor spojen zpětnou vazbou se zapojenou osobou, bude se v jistých mezích přizpůsobovat jejím přáním. Může se z toho vyvinout i nové umění, snad dokonalejší než jiná.

Fantomatiku lze rozdělit na obvodovou (působení na nervy zevními podněty) a centrální (působení na ústřední nervovou soustavu). Už dnes to lze činit např. halucinogeny, jde o to, aby to bylo možné v souladu s našimi přáními. Fantomatika je dodávání "falešné informace" do mozku. Přejdeme-li k přetváření samotného mozku, jde o cerebromatiku, což lze učinit buď fixováním v genetickém kódu nebo působením na již vytvořený mozek.

Fantomatický vjem není autentická, je to biotechnicky realizovaný eskapismus. Tuto neautentičnost lze překonat dvěma způsoby: při telepatii je člověk spojen se skutečností pomocí přístrojů vysílajících příslušné počitky, fantoplikace znamená přímé napojení do nervových drah jiného člověka; tehdy bude vnímat jako pocity.

Nakonec autor podrobně rozvádí Wienerovu myšlenku přetelegrafování lidí, tj. přenesení jejich mozku.

VII: Vytváření světů

Mluvíme-li o budoucnosti, mluvíme o proměnách vůle. Civilizace musí získat svobodu vývoje. Jedná se o výše uvedené rozšíření informačních kanálů. Podle biologické obtoby

je možné přijmout myšlenku pěstování informace, tj. křížit informace mezi sebou, uchovávat jejich různost, abychom nakonec získali úspěšný organismus, tj. vědeckou teorii. Poznávání vychází z konkrétních jevů, hledá pro ně společného jmenovatele, až nakonec získáme teorii. Ve shodě s genetickou paralelou lze rozlišovat informaci genotypovou (dědičnou) a fenotypovou (individuální).

Přecházíme dále ke kosmogonickému inženýrství, vytváření vesmírů podle připravených plánů. Je možné i inženýrství transcendence, vytváření "onoho" světa. Ovšem to nejsou snahy významné pro přetváření světa.

VIII. Parafráze evoluce

Při totální změně světa, kterou vyvolá technologie, zůstane člověk posledním autentickým cílem přírody. Tento stav nemůže dlouho trvat. Nastane invaze technologie do lidského těla. Částečně probíhá již nyní (protetika, profylaxe chorob). Radikálnější je jiný program - zvládnutí biologické autoevoluce člověka ja o druhu. Je třeba principiálně vyřešit otázku: Jaká má být rozumná bytost? A na základě tohoto řešení projektovat člověka úplně nové. Konstruktér totiž na rozdíl od biologické evoluce nemusí vycházet z historie dosavadních řešení. Evoluce nastoupila cestu bílkovinné buňky. Vzhledem ke všem možným samoorganizujícím se procesům ve vesmíru to nemusí být optimální řešení, které však člověk po získání příslušných informací může nalézt.

Pokud jde o kybernetické myslící stroje, lze říci, že třída myslících homeostatů (samoregulativní mozky ja o svojí podtřídu a kromě nich jsou v ní zahrnuty i homeostaty v biologickém smyslu mrtvé. Evoluce se vyvíjí mutacemi, které okolí vybírá selekcí. Soustředíme-li se na její výsledky, lze proti bioevoluci vznést řadu připomínek: minimální nutné množství genotypové informace - neeliminování zbytečných prvků - existence biologické individuálnosti - neznalost řešení okolem - nedostatečná regenerace makroskopických částí - nezmanipulovatelnost vlastní zárodečné dráhy. Rovněž výběr materiálu nebývá nejlepší, energie, které systém vynakládá, by mohla být využitelnější, např. jaderná.

Budeme-li rekonstruovat člověka, nesmíme opakovat chyby evoluce. Jako příklad možné rekonstrukce může sloužit kaborg. Kyborg je lidský organismus, který byl zbaven řady zbytečných ústrojí, mozek však pracuje normálně. I to je však ještě dost konzervativní postup."

Mimosmyslové jevy, např. telepatie, neexistují. Kdyby existovaly, evoluce by je jistě využila, neboť takoví živočichové by měli větší naději na přežití, a tudíž by se kumulovaly. K tomu však nedošlo.

Kniha je doplněna obsáhlým poznámkovým aparátem, 1. vydání obsahovalo dokonce literaturu v počtu několika set titulů. Je značně obsáhlá (polská vydání mají přes 27 AA) a v roce 1986 se očekává páté vydání. První české ???

Pavel Weigel

SVĚT ŘEKY
(Riverworld)

Philip José Farmer

Cyklus Světa řeky, který začal vycházet časopisecky od r. 1965, je zřejmě nejlepším dílem P.J. Farmera, spisovatele SF s různorodým dílem. První díl této monumentální ságy (To Your Scattered Bodies Go - Vašim rozptýleným tělům: Jděte!) obdržel v r. 1972 cenu Hugo. Děj celého cyklu se odehrává na neznámé obří planetě a až na několik výjimek výlučně v údolí dlouhé řeky, která obepíná celou planetu. Právě začátek příběhu je takovou výjimkou - odehrává se v obrovském sále, kde se ke svému údivu probouzí známý cestovatel, básník a dobrodruh z minulého století - Sir Richard Francis Burton, který zemřel v roce 1890. Kolem sebe vidí statisíce nehybných lidských těl a jedno tělo bytosti, která zřejmě není lidského původu. Záhy je však chycen neznámými muži a znovu uspán.

Podruhé se Burton probouzí na břehu řeky. Je nahý, bez vlasů a bez ochlupení a jeho tělo je ve věku 25 let. Vedle něho leží hromádka šatstva a zvláštní kalíškovitá nádoba. Burton brzy poznává, na čem je: ocitl se na místě, kde byli vzkříšeni všichni lidé starší pěti let, kteří kdy na Zemi žili až do roku 2008. Seznamuje se s některými z nich a začíná poznávat svět kolem. Nejdůležitější je vyřešena otázka stravy: ona kalíškovitá nádoba, zvaná grál, se musí 3x denně umístit do otvorů na jednom z obrovských kamenů, které lemují pobřeží řeky. V poledne, při východu a při západu slunce vyšlehnou z kamenů snopce ohně a v grálech se po otevření víka objeví nejrůznější druhy potravin, nápojů a někdy i povzbuzujících prostředků. Vše se děje zřejmě bezprostřed-

ní přeměnou geotermální energie na moc pomocí složitého systému konvertorů. Nikdo však neví, kdo tamty na pobřeží umístil. Lidé se mohou pohybovat pouze podél řeky po nebo proti proudu, neboť okolní hory jsou příliš vysoké a nelze je přelézt. Nejodivuhodnější však je, že v tomto světě neexistuje skutečná smrt: lidé jsou nesmrtelní a pokud jsou zabiti násilím nebo při nehodě, obživnou během 24 hodin znovu, ale na jiném místě řeky. Zdá se, že tato řeka pramení u severního pólu planety, protéká severní i jižní polokoulí a nakonec opět ústí do moře u severního pólu.

Burton záhy naváže úzký vztah s lidmi, který poutává. Jeho družkou se stává Alice Liddellová, která posloužila jako vzor Carrollovy Alice. Poznává i jediného nepozemšťana na této planetě - Monata Arraututa z Arkturu. Monat dle vlastních slov přiletěl na Zemi v roce 2100 a navázal přátelské styky s pozemšťany. Když se však lidé dozvěděli, že Arkturáni (vydávali se za obyvatele Jiné Cesty) disponují elixírem nesmrtelnosti, došlo ke střetnutí a Monat byl nucen ze své lodi na oběžné dráze zapojit smrtící paprsky, které vyhubily téměř všechny pozemšťany. I on byl však později zabit a nyní se ocitl zde.

Burton i jeho přátelé zažijí mnohá dobrodružství (např. jsou zajati otrokáři, kteří mají tovární "volné ruky", do jejichž vnitřku má přístup jedině bez ohledu na otisky prstů), avšak stále se jim nedaří rozluštit záhadu této planety. Až jednou v noci navštíví Burtona tajemný maskovaný muž. Prohlašuje o sobě, že je členem tzv. Etické rady dvanácti, která řídí veškeré dění na planetě, zmrtvýchvstání lidí i jejich obživu. Neznámý - Burton mu říká X - však tvrdí, že "Etikové" chtějí lidi pouze uvrhnout ke svým pokusům a pozorováním, a po sto letech budou zmrtvýchvstání zastavena a všichni zahynou. Jak, X, s tím však nesouhlasí, chce dát lidem druhou šanci, a proto proti svým druhům bojuje. Sám chce však zůstat nepoznán. Burtonovi sdělí, že musí najít na planetě další osoby, kterým svěřil poslání - proniknout do věže uprostřed moře na severním pólu planety a zmocnit se základny Etiků. Burton si uvědomuje, že jeho poslání musí zamočet. Má se totiž předpokládat, že Etikové mají mezi lidmi roztroušeny své agenty, a záhy je jeden agent objeven. Burtonův přítel, neandrtálec Mazz, si všimne zvláštního znamení na čele jednoho muže, které nikdo jiný nemůže vidět - Mazz totiž dokáže vnímat ultrazvukové záření. Když je onen muž Monatem vyslýchán, zhroutí se náhle k zemi. Při pitvě je na jeho mozku nalezena malá černá kulička, která agentovi umožnila spáchat sebevraždu (vysvětlí se, že je oživen někde jinde).

Burton brzy cítí, že agenti Etiků jsou mu v patách. Etikové se totiž dozvěděli, že jeden z nich je renegátem, a snaží se odhalit jeho totožnost. Aby agentům unikl, musí Burton na svém útěku spáchat 777krát sebevraždu a znovu ožít. Nakonec se však probouzí v nemocnici ve věži před radou dvanácti, jejíž předseda Khanbur vede výslech spolu se svým pomocníkem Logou. Burton tuší, že jeden z přítomných je X, avšak nemá tušení, který z nich (může jím být i žena, neboť X měl zařízení na měnění tvaru). Když Etikové poznají, že se od Burtona nic o Xovi nedozvědí, prohlásí, že mu vymažou paměť a vrátí ho do doby, kdy však Burton procitne, zjistí, že z výslechu nic nezapomněl; X dokázal zřejmě své druhy opět přelstít a Burtonovi pomohl.

FV SSM 301

Ve druhém díle - The Fabulous Riverboat (Podivuhodná říční loď) se děj soustřeďuje na bývalého známého spisovatele Samuela Clemense - Mika Twaina. Clemens pod vlivem Xovy návštěvy touží postavit velkou loď, kterou by se vypravil k pramenům řeky. Na planetě je však velmi málo ložisek železa. Opět vypomůže X - svrhne do míst Clemensova sídliště velký železný meteorit. Clemens se svými druhy buduje loď a stojí se přitom s anglickým králem Janem Bezzemkem. Jejich snaha je brzděna Goeringem, který mezitím vstoupí do tzv. Církve nové naděje. Jako sekta, založená prostým člověkem La Virem, jehož rovněž X navštívil, hlásá nutnost mentálního vyzrání každého člověka, což prý je předpokladem k dalšímu životu a zmrtvýchvstáním. Nakonec splynou vědomí všech lidí v jedno, božské vědomí. Zároveň učí zástupci církve všechny obyvatele planety esperantu, které má sloužit k dorozumění lidí všech národů i dějinných období.

Clemens nakonec dovede dílo zdárně do konce. Nečekaně ho však zasáhne příchod jeho pozemské ženy Olivie, kterou stále miluje. Ta však je družkou známého rytíře Cyrana z Bergeracu. Jediné, co oba svět spojuje, je společné poslání, které oběma uložil X.

Zvláštní postavou je důvěrník Sama Clemense - obrovský pračlověk-titantropus Joe Miller. Ten kdysi zažil podivuhodnou příhodu se skupinou starověkých Egyptanů, vedených faraonem Achnatonem. Žil kdysi téměř u pramene řeky a Egyptané ho vzali s sebou na objevitelskou výpravu na sever. Po namáhavé cestě po skalách, kterou jim umožnilo lano zanechané kýmsi neznámým, se pomocí člunů z tajné jeskyně přeplavili až ke věži, kde Egyptané zmizeli. Joe však v moři zabloudil a druhý den se probral v jižních oblastech. Na základě Joeova vyprávění (lano i čluny zřejmě připravil X) se Clemens chce vydat na výpravu. Jeho spojenec Bezzemek ho však zradí, loď ukradne a Clemens jen taktak vyváznе holým životem. Olivie je probodena a Sam nedouká, že ji ještě vždy spatří. Přísahá však králi Janovi pomstu, postaví novou loď a ze své osady Parolando se vydává k pramenům.

Ve třetím díle - The Dark Design (Temný záměr) se znovu objevuje Richard Burton. I on opouští stáleček, který založil, a vydává se na cesty. Po padesát let se plaví po řece se svými druhy, mezi nimiž jsou Alice, Mazz, Monat a spisovatel science fiction Peter Jairus Frigate (personifikace autora - viz iniciály). V bitvě s domorodci přijde skupina o své osobní grály, podaří se jí však zmocnit se tzv. volných grálů. Jednou však Burton pomocí hypnózy Mazze odhalí, že jeho druhové Frigate - který údajně zemřel až v roce 2003 při katastrofě - a Monat Jrrautol mají na čele obdobná znamení, jako odhalený agent Etiků. Mazzovi hypnoticky přikázali, aby je nevnímal. Než Burton stačí Monata a Frigate (je-li to skutečně pravý Frigate) odhalit, oba uprchnou. A Burton si uvědomuje zvláštní okolnost: třebaže na zeměkouli lidí neustále přibývalo, potkal jen nepatrné množství těch, kteří měli zemřít později než v roce 1983. Co když to jsou ve skutečnosti všichni agenti Etiků? A je vůbec Monatův příběh o zničení Země pravdivý?

Mezitím se může čtenář seznámit se s k u t e č n ý m spisovatelem Ol Frigatem, který zemřel v r. 1983. Frigate pluje po léta po řece na bárce, kterou řídí (pod falešným jménem) spisovatel Jack London a známý westernový herec Tom Mix.

FV SSM 302

iom Mix se kdysi setkal s Egypťanem Paherim - účastníkem one výpravy k velké věži, jemu se nevdávil vstoupit se svými druhy dovnitř a později zahynul v moři. Mix se snaží dostat ke věži. Nakonec je Prigatem odhalen a přiznává, že byl zrekrutován k tajnému poslání tajemným cizincem, který se prohlašoval za renegata Stiků. Skupina nakonec připluje do osady Čechů (!), jejíž vůdce Ladislav Podébrad buduje řiditelný balon. V okamžiku startu s ním však zrádně uletí a naši přátelé se musejí dále trmácet po vodě.

V osadě Farolando, kterou Clemens objevil, se připravuje další projekt. Clemensův pobočník kosmonaut Firebrass (žil kolem r. 2000) připravuje řiditelnou vzducholoď, s jejíž pomocí se má dostat ke velké věži. Do svých služeb získá mnoho zkušených vzduchoplavců (např. Ardajna z Nobileho výpravy, Cyrana z Bergeraca, vzduchoplavce Thorna z r. 1890 a další). Let se uskuteční a výprava dorazí ke věži. Jakési silové pole však bránící ve vstupu. Do věže proniká jediný člověk - japonský příslušník sekty "morálně vyvážených - safi" řečený Piscator (rybář) a už se neobjeví. Firebrass a část posádky zahynou v ohnivé kouli, která vyletěla do povětří. Při pitvě je ve Firebrassově hlavě nalezena malá kalička... Podezřelým z atentátu se zdá Barry Thorn a je uvězněn. První důstojník Galbirtová si vyžádá rádiem od Clemense zapůjčení laseru, kterým má dobýt věž, jako protisložbu se Cyrano a jeho lidé pokusí o útok na Bezzemkovu loď a Janův unos. Zrádný král uprchne. Posádka vzducholodi vysílá Thorna, ten však uprchne a vzducholoď je zničena výbuchem, který způsobily bomby zanechané Thornem. Tragédie je o to větší, že od jisté doby přestal "fungovat" systém zmrtvýchvstání. Znovu se objevuje strach ze smrti, z níž nelze znovu oživnout. Posádka zahyne a zachrání se pouze Cyrano z Bergeraca, který se nakonec ironií osudu znovu nalodí na loď svého soka Clemense.

Thorn, který není nikdo jiný než on, zjišťuje ve čtvrtém díle (The Magic Labyrinth), že ztrácí spojení se svými rekruty. Zřejmě selhal hlavní počítač. Jelikož nemůže přivolat ornitoptéra, nezbývá mu, než se v přestrojení vloupit na Clemensovu loď. Obává se však, že na jedné ze dvou lodí je šéf celého projektu - Operátor - který ho okamžitě odhalí...

Burton se svými druhy byl přijat na Bezzemkovu loďa na níž se po 14 letech plaví po řece. Po nějaké době se na ni nalodí i skutečný Prigate, který se svému dvojníkovi podobá jen vzdáleně. Dojde k závěru, že se jedná o jeho vlastního bratra Jamese, který zemřel ve věku 1 roku. Všechny děti, které zemřely před svým pátým rokem, byly zřejmě vzkříšeny na jiné planetě a když byly spály, staly se agenty Stiků. Na lodi se objevuje i Podébrad, který se však Prigatovi zdaleka vyhýbá.

Na Clemensově lodi se mezitím nalodí známí uprchlíci - Monat Urrautat a falešný (James?) Prigate. V den, kdy se objeví další čtyři Pomocníci, však Monat zemře. Prigate zahyne v boji s démonadi.

Obě lodě se blíží k Thornově Cítadele druhé naděje - městu Farolando. Vyslanec Cítadely se marně snaží velitele obou lodí přimět ke smíru. Clemens nakonec donucen k tomu. Po počátečním střetnutí letců na obou lodích dojde ke strašlivému boji, v němž jsou obě lodě zničeny a obě kapitánky zahynou. Zachrání se jen několik jednotlivců. Mezi nimi jsou Burton a Cyrano, kteří pokračují v souboji zahájeném při pokusu

o Johnův úmysl. Když se Cyrano vzdává, vstupí Alice a zastřelí ho. Teprve umírajíc si Cyrano uvědomí, že z něj o Burtonovi říkal a že bojoval se svým spojencem...

Skupinka přeživších se nakonec po pohřebních obřadech vydá za vedení Joea Millera na sever - odhalit tajemství věže. Po mnoha útrapách se jim podaří přelézt skály (lano Etikové mezitím odstranili) a objeví jeskyni s motorovými čluny. Miller se však opět utopí v moři.

Když se skupina dostane ke věži, rozhodne se Burton odhalit ke, o němž je přesvědčen, že je jedním z členů skupiny. Když už málem uspěje, podaří se mayskému bojovníkovi Quaaqovi uprchnout a skrýt se ve věži.

Skupina začne prozkoumávat věž. V obrovské centrální šachtě vidí za pomoci zvláštních brýlí stamiliony mihotavých plynků: jsou to "duše" čili vědomí všech lidí, kteří momentálně nejsou naživu a nebyli znovu oživeni. Nakonec se dostanou do jedné laboratoře, kde už na ně čeká Ž. Je jím bývalý Thomasburův pomocník Logo. Vysvětlí cestovatelům podstatu celého projektu: v době ch, kdy byl vesmír ještě mlád, se jistá rasa naučila vyrábět umělými prostředky "duše - wathany", které daly živým bytostem možnost sebeuvědomění. Toto umění bylo předáváno z jedné civilizace ke druhé, až ta poslední, jejímž příslušníkem byl Lonat - Vrchní Operátor - přistála na Zemi. Zakopané generátory "vyráběly wathan", který dostala "přidělený" každá živá bytost. Po smrti člověka byly wathany sklízeny a měly sloužit jako matrice pro okopírování těla i vědomí každého člověka v kterémkoli místě. Pro účely projektu byli vzkříšeni všichni lidé starší 8 let, kteří zemřeli před rokem 1900. Mladší data byly vzkříšeny na planetě Zahrada, kde byly mimozemšťany vychovány a staly se Etiky a jejich agenty na planetě Země. Podle Logova tvrzení mají všichni lidé, až dosáhnou určité morální úrovně, přejít na vyšší stupeň inteligence a splynout v jedno supervědomí. K tomu však neměli dost času, neboť po 100 letech měl být projekt ukončen. Logo, syn trojského obyvatele zabitý v dětství Řeky, se nemohl smířit s tím, že by se jeho rodina (kterou tajně na planetě vyhledal) neměla dostat na vyšší stupeň. Proto se vzbouřil proti svým tvůrcům. Nakonec byl však Lonatem odhalen a musel uprchnout. Lonat zablokoval hlavní počítač, který přestal oživovat a wathany pouze skladoval. Logo však zvláštním zářením zahubil i všechny obyvatele věže a počítač, kterému chyběla obsluha, se poškodil. Hrozilo, že jeho biomotor zahyne (došlo k zabránění přísunu potravy...) a v důsledku jeho zániku by byly všechny "wathany - duše" uvolněny. Naděje všech lidí na znovuoživení by pravděpodobně zanikla. K počítači se není možné přiblížit a opravit ho, neboť jeho obranné systémy každého usmrtily. Lonata usmrtil Logo na Clemensově člunu v noci, aby ho nepoznal, stejně jako při srážce obou lodí v bitvě zabil předsedu rady thanaburů Todbraka. Nyní nikdo nemůže smrti počítače zabránit. Teprve v poslední chvíli zasáhne Alice Margreavesová a pomocí logických hříček z Carrollovy knížky dokáže vzbudit v počítači část jeho osobnosti, která byla Logovi podřízena, a donutí ho, aby počítač připustil Loga k sobě a provedl opravy. Lidé znovu oživnou, projekt bude pokračovat...

Zdálo se, že Farmer tímto dílem cyklus uzavře. Povzbuzen jeho úspěchem však vytvořil ještě pátý díl - Sobotní Světa řeky. Děj tohoto nepříliš zdařilého románu se odehrává výlučně ve věži Burtona. Burton a jeho druhové se seznamují se zařízením věže a jejími možnostmi. Náhle vaše Loga podivným způsobem zmizne. Ostatní se musejí bránit proti neviditelnému nepříteli. Když zastřelí jednoho s paprskometem, vědomí nebezpečí se ztrácí a všichni začnou užívat vymožeností věže. Jiní mají z konvertorů dost, mohou si upravovat celé prostory dle vlastního přání a brzy začnou oživovat své přátele, milenky, známé. Věž je sice velká, ale lidí stále přibývá... a ne všichni jsou vítaní (např. díky žertu jednoho z oživených jsou vzkříšeni tři muži, kteří svými vraždami v 16. století vstoupili do dějin pod přezdívkou Jack Rozparovač). Nakonec dojde k nevyhnutelné tragédii: nová Burtonova milenka Isis dosi zešílí, když ji jeden z oživených brutálně znásilní, a rozhodne se pomocí androidů všechny obyvatele věže zabít. Dojde ke strašlivému masakru, z něhož zbydou ze čtyřech známých jen Burton, Alice, Irigaie a Číňan Li Po, který původně Isis dosi vzkřísil. Když ale nevědí, co počít (oživování oproti Logovu tvrzení v údolí nezačalo, a tělo se zablokovalo i oživovací systém ve věži), objevuje se sám Loga, který svou smrt jen inscenoval. Všechno to mělo být jen testem, který měl prokázat schopnosti Logových pomocníků! Loga přiznává, že lhal: žádného "vyššího stupně" inteligence lidé nedosáhnou, budou stále znova a znova oživováni. Loga mohl svou rodinu dávno zachránit a odvézt je na jinou planetu bez kyvepolitů, které způsobil. Burton pozná, že Loga je šílený: odráží ho paprskometem, uloží ho hibernátoru, zničí jeho oživovací systémy se skrytými zázemy Logovy osobnosti, a pomocí nastrčeného androida s Logovou tváří přiměje přístroj, aby znovu zahájil oživování v údolí řeky všech lidí, jejichž vědomí dosud uskladňoval.

Burton nyní vzkřísí své druhy, kteří zahynuli na cestě k věži (Joe Millera, Mazze, Cyrana a mnoho jiných) a předloží jim dvě varianty dalšího postupu: buď čekat, až přiletí kosmická loď lidí z planety Zahrada a doufat, že budou mezi vyvolenými, kteří budou žít věčně na planetě Zemi (očištěné mimozemšťany od zbytků termonukleární války), nebo se vydat vlastní cestou a kolonizovat jiné planety, se vším rizikem, které kolonizace bez možnosti oživování a přístrojů k tomu potřebných přinese. Sám se rozhoduje pro kolonizaci a vyzývá své druhy, aby se k němu přidali.

Kromě tohoto hlavního proudu napsal Farmer několik dalších povídek z cyklu, v němž se objevují různé historické osobnosti a společenství, v nichž na planetě řeky žili. Nejrozsáhlejší je novela "Riverworld", v níž opět vystupuje Tom Mix (který se odehrává předtím, než ho zlikvidoval K). Mix prchá z feudálně-otrokářského státu tyrana Kramera spolu s židovským poustevníkem Ješuou. Na dalším břehu řeky se dostávají do společnosti ve stádiu osvícenské monarchie a renesance. Sžívají se s touto společností, avšak dojde k boji. Mix i Ješua jsou znovu zajati Kramerem. V Ješuovi poznávají další zajatci svého dávno oplakávaného velikého proroka. Domýšlení, že by Ješua mohl snad být Ježíšem Kristem, Kramera rozzuří a dá Mixe i Ješuu upálit na hranici. Mix

FV SSM 305

se však udusí kouřem z Ježíšovy hranice a unikne mukám upálení. Sám se nikdy později nedozví, byl-li jeho druhem skutečně Kristus a jen v lidovém podání tohoto kraje se po Kramerově smrti udržela pověst, že tudy prošel Ježíš a znovu položil svůj život za víru, neboť nikdo se s ním už později nesetkal... A tak mohl tuto pověst ve čtvrtém svazku cyklu vyprávět Sir Thomas Mallory Cyranovi z Bergeraca, který se zde uzdravoval po katastrofě vzdušnolodní.

Literatura:

Riverworld and Other Stories (1971)
To Your Scattered Bodies Go (1973)
The Fabulous Riverboat (1975)
The Dark Design (1977)
The Magic Labyrinth (1978)
Gods of Riverworld (1983)
- Baneda Books

přeložil Jan Pavlík

Szalaiovy [illegible]livohodné cesty

1.student: Toho Szalaie si musíš přečíst, ten je správnej!
2. -"- : Tak jo, pučmně ho...
1. -"- : Jasně, jseš v pořádí.
2.student, po chvilce: A o čem to je?
1. -"- : No, o čem... tak různě... sci-fi. Už si přesně nepamatuju.

Tento hovor jsem náhodou odposlechl na stanici metra Leninova, zhruba dva týdny po vyjití Szalaiovy dvoudílné knihy Zapomenutý vesmír. Řeč tedy šla nejspíše o něm. Pochopil jsem takto: S. se půjčuje na pořadí, tedy čte. Je shledáván správným, tedy se líbí. Přestože se líbí, brzy se zapomíná. Zvláštní... Sám jsem tehdy Zapomenutý vesmír ještě v ruce neměl, ale zavzpomínal jsem na S. předchozí sbírku Cesta do bláznovy zahrady, kterou jsem četl zhruba před půl rokem. Nejlíp jsem si pamatoval, "že to napřed někomu utrhlo nohu a pak konečně rozdrtilo lebku", a potom doslov hodné paní Freiové. Vrhl jsem se tedy na "Cestu" znovu, po ní pak na Zapomenutý vesmír. Nad šesti stránkami poznámek jsem pak hloubal, proč se S. hodně čte, považuje za správného, ale přesto neutkví v paměti. Po drahné chvíli jsem poznámky

zahodil a napsal tuto knihu, útvar to ponekud čitelnější, leč podstatně bezobsažnější.

O čem S. píše? Tak různě... Věru, jeho námětová paleta je jaksepatří pestrá. Hromě originalit (Kuk v krychli) se S. nezdráhá sáhnout i po dílech známých (Bobbyho žert, Návštěva, Volání o pomoc, Kosti země, Čarovný prášek, Chameleón, Invaze z Io, Smrt v ráji, Kosmický karneval, Jsme z kamene), a to někdy do hnědé části podobných či blízkých (mamuti - dinosauři, Ku kouzla - Ku motýl). Vše pak je psáno lehce, možná až příliš, nikdy drastický přímočaře, a to i v místech, která by snad unesla, ba vyžadovala další dávku (Hra). Ku, proč ne, lepší než plané a naoubřelé psychologizování. Celý tento velený text však ovlivňuje hojné vyžívání (až znečišťování) exotických novotvarů a novovztahů. Věda a technika coby S. často slouží jakože coby jakýsi zdroj odborných termínů, čerpaných za účelem jejich všelikolomného křížení (bio-cel, legovaný diamant a s ostra dalších). Snad právě proto je S. pro mladou generaci tak "správnej", že nenechá kámen na kameni, že mu nic není svaté... Neuvěřitelně kombinuje písmena, slova i spojení dosud nekombinovaná, ba považovaná za nekombinovatelná, a to v uctyhodné kvantitě i kvalitě. Jenže často samoúčelně, bez vazby na hlubší význam, bez účelného zapojení do děje, a proto izolovaně. V takových případech tyto "kameňáky" z textu trčí, místo zvýraznění napak potlačují celkové vyznění příběhu, protože rozptylují, oddalují pozornost (viz moji původní vzpomínku na "Cestu").

Nyní si představme normálního českého čtenáře, žijícího tóta v našich podmínkách, odkojeného Nesvadbou, Veisem. Po přečtení prvních odstavcových řádků čtenář otevře ústa a setrvá tak. Bude-li pokračovat v přečtení, přestává to často být normálním čtením, protože na něco takového není zvyklý. Na jedné straně je věčný tak, že jakoby bere všechno, ale současně se v něm při čtení jeho vůbec něco sprašuje. Když tento sprašuje začne postupně ochabovat, čtenář si zvykne a uvolní, znormální, ochrne, povídka končí, protože je krátká. A hned, bez přechodu je to jiný hrdina, jiné myšlenkové pochody, jiné vyšlehané rekvizity. Proces adaptace začne znova. Chudák čtenář ani nestačí přilnout k postavě,

FV SSM 307

přijmout nový svět, souhlasit či polemizovat, což je asi základem hlubšího působení textu. Veverka se ocitne v kole, ale sotva se rozběhne a nabere rytmus, už ji vyndavají a mění kolo ... A výsledek? Indukovaná povrchnost nebo natvrdlost nebo obojí současně, z obou důvodů pak společně čtení na "čtvrt plynu", tudíž i dosti pravděpodobně nedocenění případných kvalit. Neboť ony zde jsou. Z množství buiných literofikací a základního servisu nápadů čas od času vystupují příběhy jako lusk. Ač psány stejným jazykem, přece se liší. Čím? Podle mého názoru délkou a /nebo/ vazbou na člověka. Je-li text dostatečně dlouhý, čtenářův rigor /či chceme-li paralyzující kouzlení/ stačí povolit již před koncem příběhu. Neustálým opakováním vylomenin a psychedelických vizí stylem, jako by šlo o úplnou samozřejmost, pak v případě trvalejšího působení S. tak hypnotizuje, že čtenář je na jeho hru schopen přistoupit /Deník Mudrogara Jappeho, Orgonova hvězda/. Nelze ovšem nevidět, že i v těchto povídkách hrdina zůstává naveskrz statický, bez náznaku vývoje, pouhý pozorovatel a registrátor. Jsou-li prezentované bezuzdnosti vázány ne na dra Terminala či inga Computera, ale na zástupce rodu Homo či dokonce na cosi historicky či eticky silného v něm, příběh se rázem zpřístupní. Může jít o osvědčené vidění dětskýma očima /Ďábel z Krásné Lhoty/ či třeba o otázky svědomí a podvědomí /Cesta do bláznovy zahrady, sice méně ambiciózní povídka, srovnáváme-li zánik lidstva se zánikem člověka, ale přesto podle mého názoru Szalaiova nejlepší. Takovou bych chtěl někdy napsat!/

Za klasickou ilustraci výše pitvaných shod a rozdílů poslouží nám dvojice povídek Poslední záblesk a Cesta do mrtvé země. Obě se zabývají jadernou destrukcí, tedy tématem, jemuž nelze upřít ryzí angažovanost. Ale zatímco první je nuda, pointa druhé vyvolá uragán /přestože vyzní nechci říci lépe, ale méně špatně/. V první vystupuje formální MZ + jakési lidstvo, ve druhé pak téměř stejně formální PZ /pozemšťan/, ale v konkrétních podmínkách.

Najdou se ovšem i další ilustrativní dvojice či n-tice, např. Jezdec z neznáma a Hra /abychom se vrátili ke kouskům relativně delším/. První dýše exotickými slovy a činy, druhá je až neszalajovsky chudá na superrekvizity. Ale hrdinou první je elektrobot, druhé nevinně odsouzený člověk. Jakou má proti němu robot šanci? Tím spíše, že parodie, to znamená především dokonalé zvládnutí parodované předlohy plus něco navíc, co ji překonává /Limonádový Joe/. K opravdu kvalitní parodii nemůže stačit kupka exotických výrazů a odstup několika generací...

Hodně, opravdu hodně by se dalo psát, pro i proti, a co čtenář, to jiný názor... a zvláště na Szalaie...

Shrnuto jazykem moderné ekonomiky: S. vyrábí sice hodně, leč převážně extenzívně, s velmi proměnlivou kvalitou a navíc kusově a polotovary. V některých případech dokonce jako by levně vyvážel suroviny místo aby z nich sám vyráběl, zhodnocoval je a nechal si práci patřičně "zaplatit". Příčiny mohou být dvě: buď nevlastní příslušnou výrobní technologii nebo vyrábět nechce /má surovin tolik, že si to může dovolit/. To považuji za pravděpodobnější. Když tento postup srovnám s autory, kteří rachitické náměty natahují donekonečna, hrají si na umělce a přitom vyspělou technologii nemají /nebo nevyužívají/ také, je S. vůči čtenáři upřímný a fér. Berme ho tedy takového, jaký je - scifista v nejrvzešším smyslu, v dobrém i špatném, což může tvořit do značné míry neoddělitelný celek. Je to autor srší nápady /a asi spontánně neochotný je přebírat/, pravděpodobně pilně píšící a odmítající si hrát na spisovatele dle měřítek všeobecně obvyklých. Valnou částí tvorby pak zasahuje do u nás živořící oblasti "uieté" sf. Cítí ve mně pocit, že jako jediný z našich autorů v dimenzích těchto úletů dokáže i myslet, což považuji za obdivuhodný dar, užitečný nejen pro S., ale svým způsobem i pro českou sf literaturu. A pokud snad někdy čtenáři uletí trochu rychle, daleko, či mládí poněkud prázdnější slámu, nu, pak by mohl a měl zasáhnout redaktor. S. ať dál píše hodně a co chce, když to musí být. Protože jako exemplární příklad, jako neoddělitelný /bez újmy na celkové kvalitě/ protipól naší umírněné, přecivilizované, "literární" sf je S. coby autorský typ naprosto nepostradatelný. Protože /alespoň po dobu čtení/ dočasné připuštění i velice nepravděpodobných variant budoucnosti nás připravuje na varianty velice pravděpodobné.

/M.Ludníl/

H U Ň Á Č Z E L E N Ý - p o o s m é !!!!!!

Další ročník naší světeznámé soutěže má tentokrát a ostatně jako vždy uzávěrku - 15.3.1987 !!!!!

Soutěže se mohou zúčastnit všichni česky nebo slovensky píšící autoři - profesionálové nebo i amatéři, prostřednictvim dosud nepublikovaných po[illegible] děl všech stylů !!!

Povídky posílejte na naši adresu, uvedenou v tiráži - netrpělivě čekáme.

-mhv-